

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

Кафедра теорії та історії держави і права, конституційного права

ПОГОДЖЕНО:

Завідувач кафедри,

доктор юридичних наук, професор

Шумна Л.П.

«___»_____2021 р.

СИЛАБУС

**навчального курсу «Історія держави та права зарубіжних країн»
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
форма навчання: денна**

РОЗРОБНИК:

доцент кафедри,

кандидат юридичних наук

Олійник В.С. _____

ЗАТВЕРДЖЕНО:

на засіданні кафедри теорії та історії

держави і права, конституційного права

Протокол № __ від «__»_____2021 р.

Кредити та кількість
годин:

3 кредити ECTS; години: 16 лекційних, 30
семінарських та 44 самостійна робота.

Чернігів – 2021

Анотація курсу

Методологічною основою вивчення Історії держави і права зарубіжних країн є цивілізаційна концепція, розроблена в працях О.Шпенглера і А.Тойнбі, і деталізована прикладно до історії держави і права в працях Г.Бермана, Р.Нісбета, Ф.Мейтленда та ін. Оскільки жодна методологічна концепція не може претендувати на виключну повноту, то при вивченні курсу використовуються елементи формаційної концепції та соціальної теорії права. В процесі досягнення мети планується реалізувати наступні завдання: сприяти становленню широкої загальної підготовки студента в питаннях держави і права, формуванню у них особливого, юридичного мислення, необхідного для засвоєння і застосування права; створити необхідні передумови для засвоєння інших правничих дисциплін: історії політичних і правових вчень, теорії держави і права зарубіжних країн, римського, міжнародного права та ін.; формувати вміння науково оцінювати процеси, що відбуваються в світі.

Мета курсу

Основною метою вивчення історії держави і права зарубіжних країн є послідовний і систематичний розгляд державних і правових інститутів країн Заходу і Сходу в процесі їх історичної еволюції, а також виявлення системи закономірностей (універсальних, регіональних і локальних), які визначальним чином впливають на державно-правовий розвиток.

Організація навчання

Тематичний план

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Семінари	Практичні заняття	Самостійна робота
Розділ 1. Вступ до курсу ІДПЗК. Рабовласницькі держави Стародавнього світу. Зарубіжні держави Західної Європи та Сходу феодального періоду.						
1	Предмет і методологія історії держави та права зарубіжних країн	4	2			2
2	Держава і право Стародавнього Сходу.	4		2		2
3	Рабовласницька держава і право. Стародавня Греція і Древній Рим.	6	2	2		2
4	Феодальні держави Західної Європи. Держава і право франків. Феодальна держава і право Німеччини.	6	2	2		2

5	Арабський Халіфат.	4		2		2
6	Держава і право феодальної Франції і Англії	6		2		4
	Всього за розділом 1	30	6	10		14
Розділ 2. Держава і право феодальної Росії та західних і південних слов'ян. Виникнення і розвиток буржуазної держави і права в Англії. Виникнення і розвиток буржуазних держав і права у Франції, Японії та США.						
7	Держава і право феодальної Росії (XIV-XVII ст.)	5	2			3
8	Держава і право західних і південних слов'ян.	5	2			3
9	Виникнення і розвиток буржуазної держави і права в Англії (середина XVII-XIX ст.)	6	2	2		2
10	Французька буржуазна революція. Утворення буржуазної держави у Франції.	4		2		2
11	Виникнення і розвиток буржуазної держави і права в Японії.	5		2		3
12	Держава і право США.					
	Всього за розділом 2	30	6	8		16
Розділ 3. Виникнення і розвиток буржуазних держав і права в Росії та Західній Європі. Виникнення і розвиток держав і права новітнього періоду.						
13	Держава і право Росії (XVIII ст. – 1917 р.)	4		2		2
14	Виникнення і розвиток буржуазної держави і права у Німеччині. Об'єднання Німеччини.	4		2		2
15	Паризька Комуна і утворення третьої республіки у Франції.	4		2		2
16	Революція в Росії і виникнення та розвиток радянської держави і права.	6	2	2		2
17	Держава і право США та Англії новітнього періоду.	4	2			2
18	Держава і право Німеччини новітнього періоду та виникнення і розвиток незалежних держав у Центральній Європі.	4		2		2
19	Розвиток держави і права Китаю після 2 Світової війни.	4		2		2
	Всього за розділом 3.	30	4	12		14

Всього годин за курсом	90	16	30		44
------------------------	----	----	----	--	----

Завдання до семінарів та практичних занять

Семінарські заняття

Готуючись до семінарського заняття Ви маєте підготувати конспект питань, що містяться в плані відповідної теми. Наявність конспекту всіх (!) питань та ваша присутність на занятті є запорукою успішної роботи та отримання балів (їх кількість залежить від вашої активності та якості підготовки). Відсутність конспекту або неповний конспект, навіть за умови вашої присутності на семінарі, оцінюється в 0 балів.

Плани семінарських занять

ТЕМА 2. Держава і право Стародавнього Сходу.

1. Суть азіатського способу виробництва. Роль географічного середовища у формуванні типу держави і форми правління. Класи і стани в країнах Стародавнього Сходу.
2. Періодизація Стародавньої єгипетської держави. Еволюція суспільного ладу. Державний устрій і управління. Суд і судочинство.
3. Особливості виникнення і розвитку держави і права у Вавілоні. Правове становище окремих груп населення. Державний устрій і управління, збройні сили. Характеристика законів царя Хаммурапі. Зобов'язальне право.
4. Виникнення держави в Індії. Система варн. Центральне і місцеве управління. Джерела і основні риси права. Суд і судочинство.
5. Виникнення і розвиток держави і права в Китаї. Особливості суспільного і державного ладу. Реформи спрямовані на руйнування громади. Армія. Джерела і основні риси права Китаю.

Література: основна № 1- 4; допоміжна № 1,4,31-32, 56 – 58, 81; інтернет-ресурси № 1 – 8.

ТЕМА 3. Рабовласницька держава і право. Стародавня Греція і Стародавній Рим.

1. Особливості виникнення держави і права в Афінах. Державний та суспільний лад. Закони Драконта. Реформи Тезея, Солона та Клісфена. Суд та процес. Правова система. Джерела Афінівського права.
2. Особливості державного і суспільного ладу Стародавньої Спарти.
3. Виникнення Риму. Суспільний та державний лад часів рексів. Реформа Сервія Тулія.

4. Державний лад Римської республіки. Римське право ранньої республіки. Закони XII таблиць.
  5. Криза республіки. Реформи Гракхів.
  6. Суспільний і державний лад Риму період принципату. Класичне римське право (пізня республіка і принципат)
  7. Домінат. Реформи Диоклетіана та Костянтина.
- Література: основна № 1 - 4; допоміжна № 1,31,32; інтернет-ресурси № 1 – 6, 9.*

ТЕМА 4. Феодалні держави Західної Європи. Держава і право франків. Феодална держава і право Німеччини.

1. Феодалний порядок та суспільний лад. Утворення феодалної держави у франків. Форми власності. Судові органи. Реформа Карла Мартела. Імперія Карла Великого (768-814р.р.). «Салічна правда» франків.
  2. Особливості утворення і розвитку феодалної держави і права у Німеччині. «Золота Булла» 1356 р. Державний та суспільний лад. Реформація. Станово-представницька і абсолютна монархія у Німеччині.
  3. «Просвічений» абсолютизм в Пруссії і Австрії - держава Фрідріха II та Іосіфа II.
  4. Кампіляції звичаєвого права – «Саксонське зерцало» та «Швабське зерцало». «Кароліна».
- Література: основна № 1 - 4; допоміжна № 7-9,11,16,18,33-34,55,80; інтернет-ресурси № 1 – 6, 10 – 13, 14 .*

ТЕМА 5. Арабський Халіфат

1. Особливості феодалізації та виникнення держави у племен Аравійського півострова. Релігійно – політичний рух – «ханіфізм».
  2. Виникнення ісламу. Об'єднання арабів та виникнення Халіфату. Особливості феодално – теократичної деспотії, структура державного апарату, джерела влади халіфа.
  3. Розкол мусульманського світу на шиїтів та сунітів.
  4. Основні риси та джерела мусульманського права. Положення рабів. Сімейне та кримінальне право. Судочинство.
- Література: основна № 1 - 4; допоміжна № 8,13,19,26; інтернет-ресурси № 1, 12 .*

ТЕМА 6. Держава і право феодалної Франції і Англії.

1. Боротьба королівської влади за централізацію держави. Реформи Людовіка IX.
2. Виникнення і розвиток станово-представницької монархії. «Великий березневий ордонанс». Генеральні штати. Формування станів феодалного

суспільства у Франції. Феодальна ієрархія. Абсолютна монархія. Реформи Ришельє. Криза абсолютизму. Джерела права феодальної Франції.

3. Завоювання Британії англо-саксами. Формування феодальних відносин. Зміни у суспільному і державному ладі Англії після норманського завоювання. «Велика Хартія вільностей» 1215 р. Виникнення парламенту. Місцеві органи самоуправління. Еволюція судової системи. Виникнення суду присяжних. Особливості абсолютної монархії в Англії. Джерела права.

Література: основна № 1- 4; допоміжна № 8 – 9,18,80,83; інтернет-ресурси № 1 – 6,15,17.

ТЕМА 9. Виникнення і розвиток буржуазної держави і права в Англії (середина XVII – XIX ст.ст.)

1. Капіталізм. Особливості зародження капіталізму в Англії. Передумови революції у Англії. «Криваве» законодавство. «Нове дворянство». «Петиція про право» 1628 р.

2. Основні етапи і особливості англійської революції. Класи і партії у революції.

3. Протекторат Кромвеля. «Інструмент управління».

4. Реставрація монархії. «Славетна революція» 1688 р. Виникнення Кабінету міністрів. Розвиток державного ладу Англії XVIII ст. «Habeas Corpus Act» 1679 р. «Біль про права» 1689 р. «Акт про престолонаслідування» 1701 р.

5. Виборча реформа 1832 та 1867 р.р. Консервативна і ліберальна партії. Поява лейбористської партії. Особливості англо – саксонської системи права.

Література: основна № 1 - 4; допоміжна № 17,28,50,60,72 – 73,81,84,92; інтернет-ресурси № 1 – 6, 23 - 27.

ТЕМА 10. Французька буржуазна революція. Утворення буржуазної держави у Франції.

1. Передумови революції кінця XVIII ст. Просвітництво. Основні етапи і особливості французької революції. Установчі збори. «Декларація прав людини і громадянина» 1789 р. Конституція 1791р.

2. Знищення монархії і проголошення республіки.

3. Якобінська диктатура. Конституція 1793 р.

4. Контрреволюційний переворот 9 термідора. Директорія. Конституція 1795 р.

5. Консульство і імперія. Конституція 1799 р. Цивільний кодекс Наполеона.

6. Реставрація Бурбонів. Хартії 1814 і 1830 р.р. Революція 1848 р. і утворення другої республіки. Друга імперія – її державний лад.

7. Франко - пруська війна і падіння імперії.

Література: основна № 1- 4; допоміжна № 9,18,27,29,30; інтернет-ресурси № 1 – 6, 28 - 32.

ТЕМА 11: Виникнення і розвиток буржуазної держави і права в Японії

1. Передумови революції в Японії.
2. Революція Мейдзі. Реформи 70-80-х рр. Конституція 1889 р.
3. Особливості формування японського права.

Література: основна № 1 - 4; допоміжна № 99, 104; інтернет-джерела № 1 – 6.

ТЕМА 13. Держава і право Росії (XVIII – 1917 р).

1. Зародження абсолютизму в Росії. Розвиток права та судочинства. Органи державної влади та управління в Росії у 18 ст. Влада імператора. Правове становище окремих верств населення.
2. Зміни в державному управлінні та праві в I пол. 19 ст. Реформи II пол. 19 ст.
3. Буржуазна революція 1905 - 1907 рр. Маніфест 17 жовтня 1905 р. Зміни в системі державного управління та права. Лютнева революція 1917 р. Зміни в державі і праві.

Література: основна № 1-4; допоміжна № 3,16,28,42; інтернет-ресурси № 1 – 6, 30.

ТЕМА № 14: Виникнення і розвиток буржуазної держави і права у Німеччині. Об'єднання Німеччини.

1. Особливості розвитку Німеччини першої половини XIX ст.
2. Реформа в Пруссії. Вплив революції 1848 р. на розвиток німецьких держав. Конституції Пруссії 1848 та 1850 рр. Північнонімецький союз.
3. Утворення імперії. Конституція 1871 р.
4. Державний лад Австрії. Революційні події 1848 р. Конституція 1848 р. Федералістська Конституція 1860 р. («Жовтневий диплом»). Австрійська конституція 1867 р.
5. Джерела та основні риси права Німеччини.

Література: основна № 1-4, 10; допоміжна № 1,33,34,54; інтернет-ресурси № 1 – 6, 36.

ТЕМА № 15: Паризька Комуна і утворення третьої республіки у Франції

1. Передумови Комуни.
2. Державний лад Комуни.
3. Соціально-економічні заходи Комуни.
4. Судові органи та карально-репресивна система.

5. Розробка і прийняття Конституції 1875 р. Державний і політичний режим Третьої республіки.
6. Розвиток права Третьої республіки у II пол. 19 – I пол. 20 ст. ст.
Література: основна № 1 - 4; допоміжна № 1, 18, 71.

ТЕМА № 16: Революція в Росії і виникнення та розвиток радянської держави і права.

1. Більшовицький переворот 25 жовтня 1917 року. Розгін Установчих зборів. З'їзди Рад. Червоний терор. Суть і наслідки політики військового комунізму. Джерела права, судова система та репресивні органи. Конституція 1918 р.
2. Перехід до НЕПу. Утворення СРСР. Конституція 1924 р. Суть політики індустріалізації та колективізації. Законодавство СРСР 1920- 1930 рр. Конституція 1936 р.
3. Зміни в законодавстві СРСР в 1950-1970 рр. Формування номенклатури. Конституція 1977 р. Розпад СРСР.
Література: основна № 1 - 4; допоміжна № 38 -49,62, 74 – 75, 87 – 89, 94 – 95, 106 - 112.

ТЕМА № 18: Держава і право Німеччини новітнього періоду та виникнення і розвиток незалежних держав у Центральній Європі

1. Німеччина після Першої світової війни. Революція 1918 р. утворення Веймарської республіки. Виникнення Фашистської партії. Прихід фашистів до влади. Держава і право фашистської Німеччини. Розгром фашистської Німеччини і утворення ФРН і НДР.
2. Німеччина після Другої світової війни. Бонська Конституція 1949 р. Розвиток права. Утворення єдиної німецької держави.
3. Утворення незалежної Польщі. Конституція 1921 р. Розвиток Польщі між двома світовими війнами. Конституція 1935 р. Польща під час Другої світової війни. Початок виступів за демократизацію Польщі. Діяльність «Солідарності». Перехід Польщі до демократичного розвитку.
4. Виникнення Чехословаччини. Конституція 1920 р. Розвиток Чехословаччини між двома світовими війнами. «Празька весна». «Оксамитова революція» 1989 року. Сучасний етап розвитку Чеської Республіки.
5. Утворення Югославії. Розвиток Югославії після Другої Світової війни та політика Й. – Б. Тіто. Югославська криза 1991-1992 рр. Боснійська криза 1992-1995 рр.
6. Розвиток Угорщини у 1990 – 2000 рр. Спільне у повоєнному розвитку держави і права центральноєвропейських держав.

Література: основна № 1 - 4; допоміжна № 1, 51 – 55, 66, 92, 111; інтернет-ресурси № 1 – 6, 37 - 40.

ТЕМА № 19: Розвиток держави і права Китаю після II світової війни

1. Утворення Китайської Народної Республіки. Розвиток КНР у 1949 – 1958 рр.
2. Мао Цзедун. Кампанія «трьох червоних знамен». Культурна революція 1966 – 1976 рр.
3. Конституція КНР 1978 р. Реформи Ден Сяопіна.
4. Розвиток КНР у 1990 – 2000 рр.

Література: основна № 1 - 4; допоміжна № 96; інтернет-ресурси № 1 – 6.

Завдання для самостійної роботи

Ряд питань навчальної дисципліни виносяться на самостійне опрацювання. Виконання самостійної роботи оцінюється окремо та є невід'ємною складовою успішного проходження курсу. Для виконання завдань самостійної роботи вам необхідно зробити конспект нижчезазначених питань. Кожне питання має бути ґрунтовно висвітлене в обсязі не менше двох сторінок рукописного тексту.

1. Історичний розвиток науки історії держави та права зарубіжних країн від зародження до сьогодення.
2. Особливості виникнення і розвитку держави і права у Вавілоні. Правове становище окремих груп населення. Державний устрій і управління, збройні сили. Характеристика законів царя Хаммурапі. Зобов'язальне право.
3. Виникнення держави в Індії. Система варн. Центральне і місцеве управління. Джерела і основні риси права. Суд і судочинство.
4. Виникнення і розвиток держави і права в Китаї. Особливості суспільного і державного ладу. Реформи спрямовані на руйнування громади. Армія. Джерела і основні риси права Китаю.
5. Особливості виникнення держави і права в Афінах. Державний та суспільний лад. Закони Драконта. Реформи Тезея, Солона та Клісфена. Суд та процес. Правова система. Джерела Афіньського права.
6. Особливості державного і суспільного ладу Стародавньої Спарти.
7. Криза республіки. Реформи Гракхів.
8. Суспільний і державний лад Риму період принципату. Класичне римське право (пізня республіка і принципат)
9. Домінат. Реформи Диоклетіана та Костянтина.

10. «Просвічений» абсолютизм в Пруссії і Австрії - держава Фрідріха II та Йосіфа II.
11. Кампіляції звичаєвого права – «Саксонське зеркало» та «Швабське зеркало». «Кароліна».
12. Основні риси та джерела мусульманського права. Положення рабів. Сімейне та кримінальне право. Судочинство.
13. Завоювання Британії англо-саксами. Формування феодальних відносин. Зміни у суспільному і державному ладі Англії після норманського завоювання. «Велика Хартія вільностей» 1215 р. Виникнення парламенту. Місцеві органи самоуправління. Еволюція судової системи. Виникнення суду присяжних. Особливості абсолютної монархії в Англії. Джерела права.
14. Органи державної влади та управління. Земський Собор 1648 р. Джерела і основні положення Соборного Укладення 1649 р.
15. Особливості виникнення держави і права в країнах центральної і південно-східної Європи.
16. Формування станово – представницької монархії. Втрата незалежності країнами центральної і південно-східної Європи.
17. «Польська правда». Кодифікація чеського права. «Статути Конрада Оттона». «Закон судним людям» в Болгарії. «Законник Стефана Душана».
18. Протекторат Кромвеля. «Інструмент управління».
19. Реставрація монархії. «Славетна революція» 1688 р. Виникнення Кабінету міністрів. Розвиток державного ладу Англії XVIII ст. «Habeas Corpus Act» 1679 р. «Біль про права» 1689 р. «Акт про престолонаслідування» 1701 р.
20. Виборча реформа 1832 та 1867 р.р. Консервативна і ліберальна партії. Поява лейбористської партії. Особливості англо – саксонської системи права.
21. Якобінська диктатура. Конституція 1793 р.
22. Контрреволюційний переворот 9 термідора. Директорія. Конституція 1795 р.
23. Консульство і імперія. Конституція 1799 р. Цивільний кодекс Наполеона. Реставрація Бурбонів. Хартії 1814 і 1830 р.р. Революція 1848 р. і утворення другої республіки. Друга імперія – її державний лад.
24. Франко - пруська війна і падіння імперії.
25. Передумови революції в Японії.
26. Революція Мейдзі. Реформи 70-80-х рр. Конституція 1889 р.
27. Особливості формування японського права
28. Конституційний розвиток США після громадянської війни і управління в штатах. Виникнення і оформлення двопартійної системи. Суть американської правової системи.
29. Зміни в державному управлінні та праві в I пол. 19 ст. Реформи II пол. 19 ст.

30. Передумови Комуни.
31. Державний лад Комуни.
32. Соціально-економічні заходи Комуни.
33. Судові органи та карально-репресивна система.
34. Розробка і прийняття Конституції 1875 р. Державний і політичний режим Третьої республіки.
35. Розвиток права Третьої республіки у II пол. 19 – I пол. 20 ст. ст.
36. Утворення незалежної Польщі. Конституція 1921 р. Розвиток Польщі між двома світовими війнами. Конституція 1935 р. Польща під час Другої світової війни. Початок виступів за демократизацію Польщі. Діяльність «Солідарності». Перехід Польщі до демократичного розвитку.
37. Виникнення Чехословаччини. Конституція 1920 р. Розвиток Чехословаччини між двома світовими війнами. «Празька весна». «Оксамитова революція» 1989 року. Сучасний етап розвитку Чеської Республіки.
38. Утворення Югославії. Розвиток Югославії після Другої Світової війни та політика Й. – Б. Тіто. Югославська криза 1991-1992 рр. Боснійська криза 1992-1995 рр.
39. Розвиток Угорщини у 1990 – 2000 рр. Спільне у повоєнному розвитку держави і права центральноєвропейських держав.
40. Розвиток КНР у 1990 – 2000 рр.

Література: основна № 1 - 4; допоміжна № 1 - 3.

Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання виконуються у вигляді рукописної доповіді обсягом до 5 сторінок за темою яка обирається з нижченаведеного переліку або індивідуальною темою погодженою з викладачем.

Тематика індивідуальних завдань:

1. Охарактеризуйте історичну школу права в Німеччині.
2. Охарактеризуйте соціологічну школу права.
3. Охарактеризуйте позитивістську школу права.
4. Дайте характеристику Законів Хаммурапі.
5. Визначте та охарактеризуйте історичні етапи розвитку Стародавнього Вавілону.

6. Охарактеризуйте Стародавній Вавілон за правління Хаммурапі.
7. Визначте та дайте характеристику джерел права Стародавнього Єгипту.
8. Зробіть порівняльну характеристику державного та суспільного ладу Стародавнього Єгипту та Стародавнього Вавілону.
9. Назвіть та охарактеризуйте джерела права Стародавньої Індії.
10. Назвіть та охарактеризуйте джерела права Стародавнього Китаю.
11. Охарактеризуйте державу і право Стародавнього Риму:
12. Охарактеризуйте процес виникнення Риму:
13. Дайте характеристику суспільного ладу та органів управління часів рексів;
14. Розкрийте зміст реформи Сервія Туллія;
15. Охарактеризуйте державний лад римської республіки:
16. Визначте причини кризи республіки.
17. Дайте характеристику реформ Гракхів;
18. Дайте характеристику диктатури Сулли.
19. Дайте характеристику диктатури Цезаря;
20. Охарактеризуйте суспільний та державний лад Риму в період принципату та домінанту.
21. Дайте характеристику реформ Діоклетіана та Костянтина.
22. Охарактеризуйте римське право ранньої республіки. Дайте правову оцінку та охарактеризуйте Закони XII таблиць.
23. Дайте характеристику державного та суспільного ладу Стародавніх Афін.
24. Охарактеризуйте державу і право франків:
25. Дайте характеристику феодального порядку та суспільного ладу франків.
26. Розкрийте історію виникнення та дайте характеристику державного і суспільного ладу Арабського Халіфату.
27. Охарактеризуйте процес виникнення ісламу;

28. Визначте причини та наслідки розколу мусульманського світу на шиїтів та сунітів.
29. Охарактеризуйте Генеральні Штати як станово – представницький орган феодальної Франції.
30. Визначте особливості французького абсолютизму.
31. Охарактеризуйте діяльність кардинала Рішельє.
32. Визначте хронологію та охарактеризуйте процес утворення Московської держави.
33. Охарактеризуйте державний та суспільний лад часів Івана III.
34. Охарактеризуйте державний та суспільний лад часів Івана Грозного.
35. Дайте правову оцінку Судебника 1550 р.
36. Охарактеризуйте польське право доби феодалізму.
37. Визначте особливості чеського феодального права.
38. Визначте етапи та охарактеризуйте процес виникнення та розвитку буржуазної держави і права в Англії.
39. Визначте етапи та охарактеризуйте процес утворення буржуазної держави у Франції.
40. Дайте характеристику законодавства Наполеона Бонапарта.
41. Охарактеризуйте суспільний лад в Японії у ХІХ ст.
42. Охарактеризуйте процес встановлення конституційно-монархічного режиму у Японії.
43. Дайте характеристику Конституції Японії 1889 р.
44. Розкрийте особливості формування японського права.
45. дайте характеристику Декларації незалежності США 1776 р.
46. Дайте характеристику Статей конфедерації 1781 р.
47. Охарактеризуйте Конституцію США 1787 р.
48. Дайте характеристику Біля про права.

49. Розкрийте суть американської правової системи.

Порядок оцінювання

Оцінювання ваших досягнень відбувається за системою відображеною в Таблиці 1

Таблиця 1

№	Назва теми	Всього балів	Форма заняття та		
			Лекції (ведення конспекту)	Семінари (конспектування, питань, виступ, доповнення)	Практичні Заняття (опрацювання матеріалів для підготовки, успішне виконання завдань)
Розділ 1. Вступ до курсу ІДПЗК. Рабовласницькі держави Стародавнього світу. Зарубіжні держави Західної Європи та Сходу феодального періоду.					
1	Предмет і методологія історії держави та права зарубіжних країн	1	1		
2	Держава і право Стародавнього Сходу.	3		3	
3	Рабовласницька держава і право. Стародавня Греція і Древній Рим.	6	2	4	
4	Феодальні держави Західної Європи. Держава і право франків. Феодальна держава і право Німеччини.	6	2	4	
5	Арабський Халіфат.	2		2	
6	Держава і право феодальної Франції і Англії	4		4	
Розділ 3. Держава і право феодальної Росії та західних і південних слов'ян. Виникнення і розвиток буржуазної держави і права в Англії. Виникнення і розвиток буржуазних держав і права у Франції, Японії та США.					
7	Держава і право феодальної Росії (XIV-XVII ст.)	1	1		
8	Держава і право західних і південних слов'ян.	1	1		
9	Виникнення і розвиток буржуазної держави і права в Англії (середина XVII-XIX ст.)	5	2	3	
10	Французька буржуазна революція. Утворення буржуазної держави у Франції.	4		4	
11	Виникнення і розвиток буржуазної держави і права в Японії.	2		2	
12	Держава і право США.	2		2	
Розділ 5. Виникнення і розвиток буржуазних держав і права в Росії та Західній Європі. Виникнення і					

розвиток держав і права новітнього періоду.					
13	Держава і право Росії (XVIII ст. – 1917 р.)	2		2	
14	Виникнення і розвиток буржуазної держави і права у Німеччині. Об'єднання Німеччини.	2		2	
15	Паризька Комуна і утворення третьої республіки у Франції.	2		2	
16	Революція в Росії і виникнення та розвиток радянської держави і права.	4	2	2	
17	Держава і право США та Англії новітнього періоду.	2	2		
18	Держава і право Німеччини новітнього періоду та виникнення і розвиток незалежних держав у Центральній Європі.	3		3	
19	Розвиток держави і права Китаю після 2 Світової війни.	3		3	
Разом		55	13	42	
Виконання індивідуальних завдань		5			
Залік		40			
Всього		100 балів			

За ведення конспекту лекцій нараховується до 2 балів за кожну тему, що повністю відображена у вашому конспекті. Таким чином, за роботу на лекціях ви можете отримати до 13 балів. Нагадуємо, що під час лекцій та інших занять не припустимо відволікатись розмовами, користуватись мобільними телефонами та іншими гаджетами, порушувати дисципліну в будь який інший спосіб. Запізнення на лекцію так само не припустимі, викладач залишає за собою право не допустити до заняття студента, що порушує дисципліну або запізнюється. Поважайте працю викладача, ваших товаришів по навчанню та себе – дотримуйтесь дисципліни під час освітнього процесу. Ці ж самі правила поведінки поширюються й на інші форми занять (семінари, практичні). Користування гаджетами для доступу до мережі Інтернет припустиме лише під час семінарських занять за вказівкою чи дозволом викладача. Пропущені лекції слід відпрацювати переписавши конспект та продемонструвавши його викладачу, при цьому слід бути готовим відповісти на його питання за змістом лекції.

Робота на семінарах оцінюється за наступними критеріями:

- ваша присутність та повний конспект семінарського заняття забезпечують вам 1 бал;

- для того аби отримати ще два бали слід брати участь в опрацюванні семінарських питань (доповнення, відповідь на питання викладача, висловлення своєї обґрунтованої точки зору під час обговорення проблемних питань);

- виступ із доповіддю на питання за планом семінарського завдання може принести вам ще один бал за умови, що відповідь буде змістовною та відповідати плановому питанню;

Таким чином ваша участь в роботі семінару може принести вам до 4 балів за одне заняття. Пропущений семінар відпрацьовується написанням конспекту всіх питань з плану заняття та відповідями на питання викладача за змістом семінару під час відпрацювання.

Кожен курсант (студент, слухач) має до початку грудня написати та надати викладачу індивідуальне завдання з запропонованого переліку або за власною темою узгодженою з викладачем. Успішне виконання цього завдання оцінюється в 5 балів. При цьому оцінка відбувається узагальненням балів за 5 критеріями: 1) грамотність та оформлення – 1 бал; 2) відповідність змісту темі – 1 бал; 3) структурна логічність – 1 бал; 4) аргументованість висновків – 1 бал; 5) оригінальність роботи та культура посилань на джерела – 1 бал.

Підсумковий контроль з дисципліни відбувається у вигляді заліку. Для проведення заліку виносяться 30 питань які охоплюють всі теми що входять до курсу «Історія держави і права зарубіжних країн». Під час проведення заліку курсант (студент) отримує 1 питання . Відповідь може бути усною або письмовою - на розсуд викладача. Відповідь курсанта (студента) може бути зарахованою або не зарахованою а також курсант (студент) може отримати за неї від 1 до 40 балів.

Увага! Здача заліку є обов'язковою, незалежно від того скільки балів ви отримали під час проходження курсу. Якщо під час проходження курсу ви отримали менше 40 балів ви є недопущеним до заліку до отримання необхідної кількості балів. Схема переведення балів у підсумкову оцінку наведена в Таблиці 2.

Таблиця 2

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно

82-89	B	добре
75-81	C	
64-74	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Питання до заліку

1. Дайте визначення поняття та предмету історії держави та права зарубіжних країн.
2. Розкрийте суть азіатського способу виробництва.
3. Визначте роль географічного середовища у формуванні типу держави і форми правління.
4. Дайте визначення поняття рабовласництва та порівняйте патріархальне та класичне рабство.
5. Охарактеризуйте державний та суспільний лад Стародавніх Афін.
6. Охарактеризуйте державний та суспільний лад Римської республіки.
7. Дайте визначення поняття феодалізму, розкрийте його основні риси та визначте чим він відрізняється від рабовласницького строю.
8. Охарактеризуйте розвиток феодальної держави і права у Німеччині.
9. Дайте визначення поняття халіфату та розкрийте історію його виникнення.
10. Розкрийте особливості абсолютної монархії у Франції.
11. Розкрийте причини відсутності періоду феодальної роздрібненості в розвитку середньовічної Англії та визначте особливості англійського абсолютизму.
12. Розкрийте хронологію виникнення Московського князівства та охарактеризуйте етапи формування московської централізованої держави.
13. Охарактеризуйте процеси формування станово – представницької монархії в країнах центральної і південно – східної Європи та визначте причини втрати ними своєї незалежності.
14. Дайте визначення поняття капіталізму, розкрийте його основні риси та визначте чим він відрізняється від феодалізму.
15. Розкрийте особливості зародження капіталізму в Англії.
16. Визначте особливості англійської буржуазної революції та коротко охарактеризуйте її основні етапи.
17. Визначте особливості французької буржуазної революції.

18. Назвіть причини та основні етапи французької буржуазної революції.

19. Розясніть в чому полягала суть революції Мейдзі.

20. Розкрийте причини та хід подій громадянської війни між Півднем і Північчю в США.

21. Охарактеризуйте процес зародження абсолютизму в Росії та визначте особливості російського абсолютизму.

22. Розкрийте передумови утворення Німецької імперії та хід подій щодо її утворення.

23. Охарактеризуйте державний лад Паризької Комуни.

24. Розкрийте причини та хід подій більшовицького перевороту 25 жовтня 1917 р.

25. Дайте характеристику законодавства СРСР 1920 – 1930 рр.

26. Розкрийте та охарактеризуйте зміни які відбулися в законодавстві СРСР в 1950 – 1970 рр.

27. Визначте причини та розкрийте хронологію подій розпаду СРСР.

28. Розкрийте причини кризи в США 1929 р. та суть політики «Нового курсу».

29. Розкрийте причини приходу до влади А. Гітлера та дайте характеристику держави і права фашистської Німеччини.

30. Визначте відмінності китайського шляху розвитку від східноєвропейського в 90-х рр. 20 ст.

Політика академічної доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших курсантів (студентів, слухачів);
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань курсантів (студентів, слухачів).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Олійник В.С., Пекарчук В.М., Царюк С.В. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. Чернігів: Академія ДПТС, 2018. 452 с.
2. Макарчук В.С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн: Навч. посіб. Київ: АТІКА, 2012. 616 с.
3. Шевченко О. О. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посіб.. Київ, 1994. 288 с.
4. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. За заг. ред. О. М. Джужи. Київ: Атіка, 2006. 256 с.

Допоміжна:

1. Хома Н. М. Історія держави та права зарубіжних країн: навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти. Київ : «Каравела», Львів: «Новий Світ – 2000», «Магнолія плюс», 2004. 480 с.
2. Черниловский З. М. Всеобщая история государства и права. Москва: Юристъ, 1996. 570 с.
3. Федоров К. Г. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. Посіб. Київ: Вища шк., 1994. 464 с.
4. Шишова И. А. Раннее законодательство и становление рабства в античной Греции. Львов: Наука., 1991. 224 с.
5. Макарчук В.С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн: навчальний посібник, вид. 4-те, доп. Київ: АТІКА., 2004. 616 с.
6. Шевченко О. О. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. Посіб. для студентів юрид. вузів та факультетів. Київ: 1994. 288 с.
7. Гуревич А. Я. Проблемы генезиса феодализма в Западной Европе: уч. Пособие. Москва: Высшая школа., 1970. 327 с.
8. Неусыхин А. И. Проблемы европейского феодализма. Москва: Наука., 1974. 537 с.
9. Галанза П. Н. Феодальное государство и право Франции. Москва: Московский университет., 1963. 64 с.
10. Графский В. Г. Всеобщая история права и государства: учебник для вузов. Москва: 2001. 744 с.
11. Корсунский А. Р. Возникновение феодальных отношений в Западной Европе: уч. -метод. пособие, вып. 2. Р. Москва: Изд- во МГУ., 1973. 186 с.
12. Беляев Е. А. Арабы, ислам и Арабский халифат в раннее Средневековье. Москва: Наука., 1966. 280 с.
13. Массэ А. Ислам: очерк истории. Москва: Наука., 1982. 92с.
14. Сативалдыев Р. Ш. Политическая и правовая мысль раннесредневекового мусульманского Востока. Душанбе.: 1999 .318 с. 29. Садагдар М. И. Основы мусульманского права. Москва: Изд-во ун-та дружбы народов имени Патриса Лумумбы, 1968. 156 с.
15. Фадеева И.Л. Концепция власти на Ближнем Востоке. Москва: Наука., 1993. 286 с.

16. Галанза П. Н. Феодалное государство и право. Москва: Изд – во МГУ., 1963. 220 с.
17. Мортон А. Л. История Англии. Москва: Иностранная литература, 1950. 276 с.
18. Джеджула К. О. Історія Франції: підручник. Київ: Радянська школа., 1954. 655 с.
19. Титов Ю. П. Проблемы истории абсолютизма. Сборник научных трудов. Москва: ВЮЗИ, 1983. 392с.
20. Исаев И. А. История государства и права России: учеб. Пособие, 3-е изд., перераб. и доп. Москва: Юристъ, 2004. 797 с.
21. Рубцов Б. Т. Подвиги таборитов. Москва: Издательство АН СССР, 1961. 134 с.
22. Анцилотти Д. Курс международного права. Москва: Изд-во «Иностранная лит - ра», 1961. 447 с.
23. Поршнев Б.Ф. Франция, Английская революция и европейская политика в середине XVII века. Москва: Наука., 1970. 388 с.
24. Шевченко О. О. Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн: навчальний посібник для студентів юридичних вузів та факультетів. Київ: Вентурі, 1995. 230 с.
25. Батыр К. И. История государства и права Франции периода буржуазной революции 1789-1794 гг. Москва: Изд-во ВЮЗИ , 1984. 80 с.
26. Боботов С. В. Наполеон Бонапарт — реформатор и законодатель. Москва: Контракт, 1998. 335 с.
27. Карлейль Т. Французская революция. История: Пер.с фр. Москва: Мысль, 1991. 575 с.
28. Поршнев Б.Ф. Франция, Английская революция и европейская политика в середине XVII века. Москва: Наука., 1970. 388 с.
29. Манфред А. З. Велика французька буржуазна революція. Москва: Издательство «Наука», 1983. 432 с.
30. Манфред А. З. Три портрета эпохи Великой французской революции., 2-е изд. Москва: Мысль, 1989. 434 с.
31. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн. Харків: Право. 2001. 415 с.
32. Глиняний В.П. Історія держави і права зарубіжних країн : навч. посіб. Київ: Істина, 2009. 768 с.
33. Галанза П. Н. Феодалное государство и право Германии. Москва: Изд-во МГУ, 1963. 43 с.
34. Гуревич А. Я. Проблемы генезиса феодализма в Западной Европе: уч. Пособие. Москва: Высшая школа, 1970. 224 с.
35. Савельев В. А. Гражданский кодекс Германии: История, система, институты. 2-е изд., перераб. и доп. Момква: Юрист, 1994. 96 с.
36. Лукач Д. Молодой Гегель и проблемы капиталистического общества. Москва: Наука, 1987. 316 с.

37. Дахно І. І. Історія держави і права : навч. посіб-довідник. Київ: Центр навч. літ-ри, 2006. 233 с.
38. Будберг А. Дневник белогвардейца: Воспоминания. Мемуары. Москва: АСТ, Харвест, 2001. 335 с.
39. Спирин Л. М. Классы и партии в гражданской войне в России (1917-1920 гг.) Москва: Мысль, 1968. 437 с.
40. Павлюченков С. А.. Военный коммунизм в России: власть и массы. Москва: Русское книгоиздательское товарищество История, 1997. 272 с.
41. Емельянов Ю. В. Смутьян в Кремле. Москва: Вече, 2005. 416 с
42. Кожинов В. В. Россия. Век XX-й (1939-1964). Москва: Эксмо - Пресс 2002. 400 с.
43. Восленский М. Номенклатура. Москва: Захаров, 2005. 640 с.
44. Денисова Л. Н. Исчезающая деревня. Нечерноземье России в 1960 -1980 гг. Москва: Изд. центр ИРИ, 1996. 216 с.
45. Добрынин А. Ф. Сугубо и доверительно : Посол в Вашингтоне при шести президентах США (1962-1986 гг.). Москва: ИПО "Автор", 1996. 687 с.
46. Медведев Р. А. Личность и эпоха: Политический портрет Л. И. Брежнева. Москва: Новости, 1991. 336 с.
47. Хуторской В. Я. История России. Советская эпоха (1917-1993) 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Фазис, 1995. 196 с.
48. Бурлацкий Ф. М. Русские государи: эпоха реформации: Никита Смелый, Михаил Блаженный, Борис Крутой. Москва: Шарк, 1996. 510 с.
49. Стригин Е. Предавшие СССР. Москва: Эксмо 2004. 299 с.
50. Графский В. Г. Всеобщая история права и государства: учебник для вузов. Москва: 2001. 744 с.
51. Бланк С. Д. Старый и новый фашизм: Политико-социологический очерк. Москва: Издательство политической литературы, 1982. 533 с.
52. Галкин А. А. Германский фашизм. Москва: Наука, 1989. 352 с.
53. Драбкин Я. С. Становление Веймарской республики. Москва: Наука, 1990. 279 с.
54. Савельев В. А. Гражданский кодекс Германии: История, система, институты. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Юрист, 1994. 96 с.
55. Тищик Б. Й. Історія держави і права Німеччини (1918 - 1945 рр.): Конспект лекцій. Львів.: Вид-во Львів. ун-ту, 1973. 188 с.
56. Бонгард-Левин Г. М., Ильин Г.Ф. Древняя Индия. Москва: Главная редакция восточной литературы издательства «Наука», 1969. 736 с.
57. Бонгард – Левин Г. М. Ильин Г.Ф. Индия в древности. Москва: «Наука» 1985. 758 с.
58. Рогожин А. И., Страхов Н. Н. История государства и права рабовладельческого Китая. Москва:1960. 92 с.
59. Тихомиров М. Н., Епифанов П. П. Соборное уложение 1649 года. М.: Изд-во Москва: ун-та, 1961. 364 с.
60. Харвей Дж., Худ К. Британское государство. Москва: Изд-во "Иностранная лит - ра", 1961. 500с.

61. Орленко В. І., Орленко В. В. Історія держави і права зарубіжних країн: посіб. для підготов. до іспитів 3-є вид. Стереотип. Київ: Вид-во Паливода А. В., 2008. 244 с.
62. Кудрявцев В., Трусков А. Политическая юстиция в СССР. Москва: Наука, 2000. 366 с.
63. Данилов А. А., Пыжиков А. В. Рождение сверхдержавы. СССР в первые послевоенные годы. Москва: РОССПЭН, 2001. 304 с.
64. Лисичкин В. А., Шелепин Л. А. Третья мировая (информационно-психологическая) война. Москва: Эксмо, 2003. 192 с.
65. Медведев Ж. А., Медведев Р. А. Неизвестный Сталин. Москва: «Издательство АСТ», 2002. 415 с.
66. Мельников Д., Черная Л. Империя смерти. Аппарат насилия в нацистской Германии. 1933-1945. Москва: Политиздат, 1987. 415 с.
67. Антонова К. А., Бонгард-Левин Г. М., Котовский Г. Г. История Индии.(краткий очерк). Москва: Мысль, 1973. 558 с.
68. Демишель А., Демишель Ф., Пикемаль М. Институты власти во Франции. Москва: Прогрес, 1977. 228 с.
69. Наше Отечество. Часть 2 /Кулешов С. В., Волобуев О. В., Пивовар Е. И. и др. Москва: Терра, 1991. 620 с.
70. Ли Г.-Ч. История инквизиции в средние века: перевод с французского. Под ред.: С.Г. Лозинский; Пер.: А.В. Башкиров. Санкт.-Петербург: Брокгауз-Ефрон, 1911. 627 с.
71. История буржуазного конституционализма XIX в. / Грацианский П.С., Егоров С.А., Кизяковский В.В., Козлова Н.Ю., и др.; Редкол.: Графский В.Г., Мамут Л.С., Нерсесянц В.С. (Отв. Ред.). Москва: Наука, 1986. 279 с.
72. Уолкер Р. Английская судебная система. Перевод с английского / пер. с англ. Т. В. Апарова; Отв. ред. и предисл.: Решетников Ф.М. Москва: Юрид. лит., 1980. 631 с.
73. Хилл К. Английская революция : пер. с англ. / Хилл К. ; пер. с англ. Ш. А. Богина. Под ред. В. Ф. Семенова. Москва: Изд-во иностранной литературы, 1947. 184 с.
74. Дмитренко В.П. Советская экономическая политика в первые годы пролетарской диктатуры: Пробл. регулирования рыноч. отношений / Отв. ред. Ю. А. Поляков; АН СССР, Ин-т истории СССР Москва: Наука, 1986. 252 с.
75. Кабанов В. В. Крестьянское хозяйство в условиях «военного коммунизма» / Отв. ред. В. П. Данилов; АН СССР, Ин-т истории СССР Москва: Наука, 1988. 302 с.
76. Аннерс Э. История европейского права Перевод со шведского / Отв. ред.: Шенаев В. Н.; Редкол.: Кудров В. М., Машлыкин В. Г.; Перевод: Валинский Р. Л. Москва: Наука, 1994. 397 с.
77. Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран / Сост.: Поликарпова Е. В., Савельев В. А.; под ред. З. М. Черниловского. Москва: Юридическая литература, 1984. 472 с.

78. История государства и права зарубежных стран /под ред. Н. А. Крашенинниковой, О. А.Жидкова. Москва: Изд-во НОРМА, 1996. 480 с.
79. История государства и права зарубежных стран: учебник для ВУЗов / под ред. Крашенинниковой Н.А., Жидкова О.А., Москва: изд-во Норма, 1996. 480 с.
80. История средних веков /под ред. Н.Ф. Колесниченко 2-е изд. испр. и доп. Москва: Просвещение, 1986. 575 с.
81. Феномен восточного деспотизма. Структура управления и власти / отв. ред.: Иванов Н. А. Москва: Наука. 1993. 392 с.
82. История государства и права зарубежных стран: Рабовладельческое и феодальное государство и право. / под. ред. П. Н. Галанзы и Б. С. Громакова. Москва: Юридическая литература., 1980. 550 с.
83. Право в средневековом мире / Отв. ред.: Варьяш О. Москва: Изд-во ИВИ РАН, 1996. 269 с.
84. Історія південних і західних слов'ян: підручник для іст. фак. вузів / За ред. І.М.Гранчака, А.Ф.Кізченка, В.П.Чорнія. Київ: Вища школа, 1987. 446 с.
85. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підготов. до іспитів / В. І. Орленко, В. В. Орленко, 3-є вид. стереотип. Київ: Вид-во Паливода А.В., 2008. 244 с.
86. История государства и права зарубежных стран / Под ред. Крашенинниковой Н. А. и Жидкова О. А. Москва: Изд-во НОРМА., 1996. 480 с.
87. Реабилитация: Политические процессы 30-50-х гг / Под общ. ред. А. Н.Яковлева. Москва: Изд- во политической литературы, 1991. 464 с.
88. На пороге кризиса: нарастание застойных явлений в партии и обществе / Под общ. ред. В. В. Журавлёва. Москва: Политиздат, 1990. 449 с.
89. Історія держави і права України. Частина 2: підручник для юрид. вищих навч. закладів і факультетів. У 2-х ч.: За ред. Рогожина А. Й. Київ: Ін Юре, 1996. 448 с.
90. История средних веков: в 2 томах., 2-е изд., перераб., / Под ред. С. Д. Сказкина. Москва: Высшая школа., 1977. Т. 1. 471 с.
91. История Польши. В 3-х томах / Редкол. Ф. Г. Зуев, А. Я. Манусевич, А. И. Хренов. Москва: Изд-во АН СССР, 1954. Т. 1. 511 с.
92. Санчук Г. Э., Никитин С. А. История Чехословакии. В 3-х томах. Москва: Изд-во АН СССР, 1956. Т. 1. 416 с.
93. Английская буржуазная революция XVII века / Под редакцией академика Е. А. Косминского и кандидата исторических наук Я. А. Левицкого. Москва: Издательство Академии наук СССР, Т. I. 1954. 494 с., Т. II. 1954. 384 с.
94. Деникин А. И. Очерки русской смуты: В 3 книгах. Москва: Наука, 1991. Книга 1. Т.1. Крушение власти и армии (февраль - сентябрь 1917 г.) 848 с.
95. Кара-Мурза С. Г. Советская цивилизация. От начала до Великой Победы. От Великой Победы до краха. В 2 – х томах. Харьков: Книжный Клуб «Клуб Семейного Досуга», Т 1, 2007. 740 с.

96. Мясников В.С. Китайская Народная Республика в 1950-е годы. Сборник документов. Том 2. Москва: Памятники исторической мысли, 2010. 525 с.
97. История отечественного государства и права. В 2-х частях. / Под ред. Чистякова О.И. 3-е изд., перераб. и доп. Москва: Юристъ, 2005. Ч.1. 430с.; Ч.2. 544с.
98. Підкова І., Джеджора О. Світова історія ХІХ – ХХ століття. Словник. Львів, 2000. 368 с.
99. Грицаєнко Л. Особливості діяльності органів прокуратури Японії/ *Прокуратура. Людина. Держава*. 2005. №10. С. 120-124.
100. Святоцький О. Адвокатура в Японії/ *Право України*. 1993. № 9 - 10. С. 57-58.
101. Дорская А. Місце церковного права в системі права Російської імперії / *Правоведение*. 2006. №4. С. 237-247.
102. Козинець О. Цивільне право за Соборним Уложенням/ *Підприємництво, господарство і право*. 2009. №8. С. 138-142.
103. Кульчицький В. Фундатор судової реформи у царській Росії та суд присяжних/ *Право України*. 2004. № 8. С. 114-117.
104. Тадагова С. Конституція 1889 г. и модернизация страны / *Правоведение*. 2002. №4. С. 193-199.
105. Волков А. Конституционные акты Второй империи во Франции (1852-1870) / *Известия ВУЗ: правоведение*. 2007, №2. С. 164-179.
106. Наумов В. П., Косаковский А. А. - Кронштадт 1921. Документы о событиях в Кронштадте весной 1921 г. Москва: Международный фонд «Демократия», 1997. 432 с.
107. Литвин А. Л. Красный и белый террор в России. 1918-1922 гг. Казань: Татар. газет. - журн. изд-во, 1995. 328 с.
108. «Ленинградское дело» / Сост. В. И.Демидов, В. А.Кутузов. Львов: Лениздат, 1990. 413 с.
109. Воспоминания. / Брежнев Л. И. Москва: Эксмо: Яуза, 2005. 539 с.
110. Горбачев М. С. Перестройка и новое мышление для нашей страны и для всего мира. Москва: ИПЛ, 1988. 272 с.
111. СС в действии. Документы о преступлениях СС: Сборник документов / Перевод с немецкого Москва: Светотон, 2000. 624 с.
112. Логинов В. Т. Владимир Ленин. Выбор пути: Биография. Москва: Республика, 2005. 447 с.

Інтернет - ресурси

1. Платона нет: философия без границ. URL: <http://platonanet.org.ua> (дата звернення: 20.09.2019)
2. Каталоги: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_low/cgiirbis (дата звернення: 20.09.2019)
3. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн. 2 е вид. перероб. й доп. : навч.посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. URL: subject.com.ua/pdf/124.pdf

4. Хома Н .М . Історія держави та права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. URL: 194.44.152.155/elib/local/sk753016.pdf
5. Глиняний В.П. Історія держави і права зарубіжних країн :Навч. посіб. / 5-те вид., перероб. і допов. Київ: Істина, 2005. URL: 194.44.152.155/elib/local/sk677644.pdf
6. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів вищих навчальних закладів за редакцією професора Л. М. Маймескулова, 2011. URL: uristinfo.net/.../267-istorija-derzhavi-i-prava-zar-krayin-majmeskulov.html
7. Хаммурапі. Кодекс законів. URL: thales2002. narod.ru.
8. Книга: Закони Ману. URL: <https://www.e-reading.club>
9. Закони XII таблиць. URL: pravoznavec.com.ua
- 10.Салічна правда. URL: pravoznavec.com.ua
- 11.Саксонське зерцало, Книга перша – Історія держави і права зарубіжних країн. URL: <https://pidruchniki.com>
12. Швабське зерцало, Книга перша – Історія держави і права зарубіжних країн. URL: <https://pidruchniki.com>
13. Кароліна. URL: www.vostlit.info
14. *Золотая Булла* www.vostlit.info › Texts › Dokumenty › Germany › XIV › Bulla1356 › text
15. Великая хартия вольностей www.vostlit.info › Dokumenty › Engl › XIII › Magna_charta1215 › text2
16. Судебник 1497 года — Викитека <https://ru.wikisource.org> › wiki ›
17. *Кутюмы Бовези* www.vostlit.narod.ru › Dokumenty › France › XIII › Kutymi_Bovezi › text
18. *Соборное Уложение 1649 г.* www.hist.msu.ru › Etex
- 19."Польская правда". vostlit.narod.ru › Texts › Dokumenty › Polen › XIII › Pol_Pravda › text
20. Статуты Конрада Оттона www.vostlit.info › Dokumenty › Tschechien › XIII › Statuty_Ottona › text
21. Закон Судный людям www.hist.msu.ru › Etex
22. Законник Стефана Душана - Історія держави і права зарубіжних країн <https://pidruchniki.com> › pravo ›
23. Петиція про права (1628 р.) - Історія держави і права зарубіжних країн <https://pidruchniki.com> › pravo ›
24. Знаряддя управління (13 грудня 1659 р.) - Історія держави і права зарубіжних країн <https://pidruchniki.com> › pravo ›
25. Акт о лучшем обеспечении свободы подданного и о предупреждении заточений за морями (Habeas Corpus Act) www.vostlit.info › Akty_parlament › akt_habeas_corpus_26_05_1679

26. Білль про права (13 лютого 1689 р.)<https://pidruchniki.com> › pravo › bill_pro_prava
27. Акт об устроении www.vostlit.info › XVIII › Akty_Parlament › akt_ustroenii_12_06_1701
28. Французская Конституция 1791 г.www.hist.msu.ru › Etext › cnst1791
29. Французская Конституция 1793 г. www.hist.msu.ru › Etext › cnst1793
30. Французская Конституция 1795 г.www.hist.msu.ru › Etext › cnst1795
31. Декларація прав людини та громадянина (26 серпня 1789 р)
<https://pidruchniki.com> › pravo ›
32. Цивільний кодекс (КОДЕКС НАПОЛЕОНА) (1804 р.)
<https://pidruchniki.com> › pravo ›
33. Декларація незалежності США 1776 р.
<http://osvita.khpg.org/index.php?id=946555693>
34. Статті конфедерації (1781 р.) - Історія держави і права зарубіжних країн
<https://pidruchniki.com> › pravo ›
35. Конституція США (17 вересня 1787 р.) - Історія держави і права зарубіжних країн
<https://pidruchniki.com> › pravo ›
36. Конституция Германской империи 16 апреля 1871 г pnu.edu.ru › iogip › study › studentsbooks › histsources2 › igpzio62
37. Конституция РСФСР 1918 г. www.hist.msu.ru › Etext › cnst1918
38. Конституция СССР 1924 г. www.hist.msu.ru › Etext › cnst1924
39. Конституция СССР 1936 г. www.hist.msu.ru › Etext › cnst1936
40. Конституція (Основний Закон) Союзу Рад від 07.10.1977
<https://zakon.rada.gov.ua> ›